

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1	
Правова сутність дискримінації за ознакою інвалідності.....	7
РОЗДІЛ 2	
Поняття та види адміністративно-правових засобів протидії дискримінації осіб з інвалідністю	19
РОЗДІЛ 3	
Антидискримінаційне законодавство в системі нормативно- правового забезпечення прав і свобод осіб з інвалідністю	31
РОЗДІЛ 4	
Владні повноваження окремих державних правозахисних інституцій щодо протидії дискримінації за ознакою інвалідності.....	45
РОЗДІЛ 5	
Застосування адміністративно-правових засобів протидії дискримінації в окремих сферах реалізації прав і свобод осіб з інвалідністю	61
РОЗДІЛ 6	
Взаємодія органів державної влади з інститутами громадянського суспільства щодо протидії дискримінації за ознакою інвалідності.....	80

РОЗДІЛ 7

Міжнародні стандарти та зарубіжний досвід застосування адміністративно-правових засобів протидії дискримінації осіб з інвалідністю.....	94
---	----

РОЗДІЛ 8

Напрями розвитку адміністративно-правових засобів протидії дискримінації за ознакою інвалідності	114
--	-----

ПІСЛЯМОВА.....	133
-----------------------	------------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	138
---	------------

ПЕРЕДМОВА

Більшість цивілізованих країн світу обрали демократичний напрям розвитку державності, який ґрунтується на засадах поваги до честі та гідності кожної особи, належному забезпеченні основоположних прав і свобод з боку уповноважених органів публічної влади. У Загальній декларації прав людини, прийнятій та проголошеній Організацією Об'єднаних Націй, наголошено, що всі люди мають право на рівний захист від будь-якої дискримінації, а також підбурювання до вчинення подібних дій. Особливої правової охорони потребують особи з інвалідністю, які, зважаючи на системні захворювання фізичного, психологічного чи інтелектуального характеру, не можуть самостійно й повною мірою реалізувати та відстояти свої конституційні права, задовольнити законні інтереси. У зв'язку із цим, будучи занепокоєною важкими умовами, з якими стикаються особи з інвалідністю, у тому числі піддаються численним або множинним формам дискримінації за різними ознаками, світова спільнота у Конвенції про права осіб з інвалідністю закріпила тезу про заборону дискримінації щодо цієї категорії осіб.

Наша держава, прагнучи долучитися до Європейського співтовариства як на правовому, так і на ментальному рівнях, останніми роками здійснює значну кількість реформ із метою напрацювання ефективного механізму захисту прав і свобод людини та громадянина. У законодавчому просторі окрема увага приділяється особам з інвалідністю, до яких склалася неоднозначна позиція у вітчизняному суспільстві, що призводить до частих випадків принизливого та грубого ставлення до них, у тому числі з дискримінаційними проявами. Зважаючи на зазначене, відповідні органи державної влади та органи місцевого самоврядування, використовуючи сукупність наявних легітимних правових засобів, намагаються попередити та протидіяти дискримінації осіб з інвалідністю.

Разом з тим, в Україні спостерігається стійка тенденція до неналежного забезпечення прав і свобод людей з інвалідністю, все частіше трапляються випадки нерівного ставлення до них, насамперед у сфері працевлаштування та зайнятості, доступу до соціальної інфраструктури. Така ситуація зумовлена низкою чинників, серед яких: нерозвинутість положень Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; формалізований характер положень щодо протидії дискримінації у більшості відповідних нормативно-правових актах; відсутність злагодженої взаємодії уповноважених представників влади між собою, а також із інститутами громадянського суспільства в окресленій сфері; не врегульованість адміністративної відповідальності за вчинення дискримінаційних дій та ін.

Питання забезпечення прав, свобод і законних інтересів осіб з інвалідністю з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування є предметом дослідження таких вітчизняних науковців, як: Н. П. Коробенко, А. М. Куца, С. В. Пасічніченко, Є. Ю. Соболев, В. С. Тарасенко, М. В. Чічань, Л. П. Шумна та ін. Безпосередньо науковий аналіз щодо визначення поняття, видів і форм дискримінаційних проявів у суспільстві відносно різної категорії громадян здійснювали С. О. Артюк, О. В. Вашанова, О. Ю. Гузь, В. П. Єлагін, Л. Е. Каменкова, Г. С. Ліхоносова, О. В. Макарова, Н. М. Мітіна, Л. О. Мурашко, З. П. Равлінко, І. С. Сухарук, І. М. Твердовський, І. Ю. Федорович, Г. О. Христова та ін.

Деякі аспекти реалізації адміністративно-правових засобів протидії порушенням прав і свобод людини та громадянина в окремих сферах життя суспільства розглядалися багатьма вченими, серед яких: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, С. М. Алфьоров, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, І. Л. Бородін, Г. В. Грянка, В. О. Іванцов, В. Л. Коваленко, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, О. О. Леонідова, С. В. Петков, Р. С. Мельник та ін.

Викладене свідчить про постійну увагу наукової спільноти до вирішення проблем реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів різної категорії осіб, зокрема інвалідів, з боку органів публічної влади. Водночас слід констатувати, що різні аспекти застосування адміністративно-правових засобів протидії дискримінації за ознакою інвалідності розглядалися неналежним чином, насамперед у межах аналізу більш широких теоретико-правових питань. Таким чином, неналежна розвинутість нормативно-правового забезпечення щодо попередження та протидії дискримінації за ознакою інвалідності адміністративно-правовими засобами, а також необхідність проведення монографічного дослідження в окресленій сфері зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Правова сутність дискримінації за ознакою інвалідності

Повага до честі та гідності будь-якої людини є запорукою стало-го демократичного національного розвитку, що доводять своїм при-кладом більшість країн-членів ЄС, США, Канади, окремі країни Азії т ін. Водночас тоталітарні режими роблять акцент переважно на не-диференційованому сировинному економічному базисі, насамперед, для нарощення воєнного потенціалу для втягнення сусідніх країн у перманентні конфлікти та сутички. За даних умов реалізація та захист прав, свобод і законних інтересів населення перестають бути першочерговою цінністю для публічної влади, відбувається поступове нарощування внутрішньодержавної напруги за рахунок зниження соціальних стандартів життя тощо.

Окреслене найбільш сильно відображається на окремих верствах населення, зокрема, осіб з інвалідністю, які у значній мірі не можуть себе матеріально забезпечити на достатньому рівні. Примарними ви-глядають також їхні шанси на справедливий захист порушених прав в адміністративному чи судовому порядку. Таким чином, безумовно будучи європейською країною не лише географічно, але й ментально, наша країна у першу чергу має забезпечити ефективне функціону-вання правозахисного механізму, у тому числі створити та постійно вдосконалювати адміністративно-правовий інструментарій запобі-гання та протидії дискримінації різних верств населення.

Поняття «дискримінація» має латинське коріння (*discriminatio* – «розрізнення»), яким сьогодні послуговуються у різних мовах, прикладом з англійської мови *discrimination* перекладається як вміння розбиратися; відмінний підхід; неоднакове ставлення [1, с. 119]. Відповідно у законодавствах різних країн виникли та ви-користовуються однорідні терміни та словосполучення, серед яких

«принцип недискримінації»; «принцип заборони дискримінації» (англ. non-discrimination principle, фр. principe de la non-discrimination, нім. Diskriminierungsverbot) [2, с. 114].

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редактування В. Т. Бусела, дискримінація розглядається як обмеження або позбавлення прав певних категорій громадян за расовою або національною належністю, політичними і релігійними переконаннями тощо. У свою чергу, дискримінувати розтлумачується у вигляді сукупності дій спрямованих на обмеження чи позбавлення прав певних осіб [3, с. 298]. Аналогічної позиції дотримується редколегія Юридичної енциклопедії на чолі з Ю.С. Шемшученком зазначаючи, що дискримінаційні прояви реалізуються у навмисному порушенні, обмеженні або позбавленні прав певних юридичних і фізичних осіб [4, с. 165].

На думку, І. О. Голубовської, В. М. Шовкового, О. М. Лефтерова та інших авторів Багатомовного юридичного словника-довідника, дискримінація – умисне обмеження або позбавлення прав певних юридичних та фізичних осіб, що відбувається шляхом прийняття відповідного законодавства, фактично чи приховано. Стосовно фізичних осіб здійснюється за різними ознаками – раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного та соціального походження, майнового стану тощо [1, с. 119].

Укладачі Енциклопедичного словника з державного управління, у тому числі Ю. В. Ковбасюк, В. П. Трощинський, Ю. П. Сурміна, погоджуються з викладеними позиціями щодо поняття дискримінації, однак детальніше зупиняються на її змісті з урахуванням засад соціального управління у межах держави. Підкреслено, що дискримінацію неможливо відокремлено розглядати від реалізації та захисту громадянських прав у суспільстві – свобод і привілей, що надаються громадянам унаслідок їх належності до тієї чи іншої держави і можуть бути різними в різних суспільствах та історичних проміжках. Будь-які обмеження таких прав за ознаками статі, расової, класової чи релігійної належності розцінюються як порушення статусу громадянина, що суперечить ідеалам демократії. Таким чином, дискримінацію слід розглядати як навмисне позбавлення або обмеження громадянських прав окремих осіб, певних соціальних груп або громадських організацій [5, с. 125, 169].

Вітчизняна та зарубіжна спільнота значну увагу приділила піднятій проблематиці, зокрема на фундаментальному рівні, однак на відмінну від укладачів довідникової та словникової юридичної літератури, у ним немає єдиної прийнятої думки щодо сутності дискримінації. Так, О. В. Вашанова вказує на чотирьох складових елементах